

УДК 378.4(71)+327

КАТЕРИНА ІСТОМІНА*(Львів)***РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ-МІЖНАРОДНИКІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ КАНАДИ**

Представлено дослідження результатів навчання за програмами професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері міжнародних відносин освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» гуманітарних наук в університетах Канади. У ході дослідження було вивчено і систематизовано фактори, які впливають на формування результатів навчання програм професійної підготовки у контексті вищої освіти Канади. Продемонстровано теоретичне дослідження результатів навчання і компетенцій, на досягнення і формування яких орієнтовані програми професійної підготовки фахівців-міжнародників Канади.

Ключові слова: професійна підготовка, результативність навчання, компетентнісний підхід, освітньо-кваліфікаційний рівень, результативно орієнтована педагогіка, навчання спрямоване на студента.

Сучасні динамічні зміни в освітній сфері зумовлюють існування багатьох викликів – структурних і культурних, які стоять на шляху вищих навчальних закладів у створенні якісного навчального середовища для студентів. Конструктивна дискусія стосовно того, що є ефективним, а що потребує змін стимулює університети до чіткого окреслення того, що студенти мають отримувати від освіти і навчальних програм. Оцінювання ефективності програм професійної підготовки майбутніх фахівців є однією з чисельних складових забезпечення успішності навчального процесу, що, передусім, базується на спрямуванні освітніх програм на досягнення студентами чітко визначених результатів навчання, які окреслені на основі компетенцій, які необхідно сформувати у процесі професійної підготовки.

Ефективність професійної підготовки фахівців-міжнародників є важливим фактором впливу на функціонування і розвиток суспільства у час динамічних змін і нестабільної ситуації на міжнародній арені. Навчальні програми з міжнародних відносин провідних університетів Канади вважаються одними з найпрестижніших у світі завдяки своєму комплексу професійної підготовки, зорієнтованого на досягнення результатів навчання і застосуванні компетентнісного підходу.

Професійна підготовки фахівців-міжнародників в Україні є молодим напрямом, який стрімко розвивається і потребує ефективної моделі для вдосконалення навчання компетентних професіоналів, готових до конкуренції на ринку праці і до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності. Досвід Канади у цій сфері вважаємо необхідним об'єктом досліджень задля реалізації успішних стратегій у вітчизняній вищій освіті.

Дослідженню проблеми визначення і досягнення результатів навчання у межах університетських освітніх програм присвятили свої праці вітчизняні і зарубіжні науковці у галузі педагогіки. Загальні принципи і стратегії освіти, спрямованої на досягнення результатів навчання, досліджували Р. Кіллен,

Д. Кеннеді, Р Крокер, О. Орлов, І. Підласний, Н. Прокопенко. Компетентнісний підхід у професійній підготовці фахівців вивчали О. Савченко, С. Ніколаєнко, І. Бабина, О. Овчарук, Н. Бібік, Г. Терещук, О. Дубасенюк та ін. Вагомий внесок у розуміння важливості цього підходу в освіті міжнародників і політологів зробили В. Міллер, Дж. Ішіяма, К. Гормлі-Хінан, М. Макдональд. У системах вищої освіти Канади над цим питанням працюють як федеральні так і провінційні органи контролю за освітою, зокрема Рада міністрів освіти Канади, Рада оцінювання якості освіти у Канаді, всі освітні ради провінцій і території, численні освітні асоціації, а також вищі навчальні заклади. Незважаючи на актуальність цієї теми, результати навчання фахівців-міжнародників в університетах Канади не є дослідженими у достатньому обсязі у вітчизняних наукових працях.

Компетентнісний підхід є однією зі стратегій модернізації освіти, яку підтримують міжнародні організації, серед яких ООН, Рада Європи, Організація економічного співробітництва і розвитку, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ тощо.

Метою цієї статті є дослідження підходу до навчання студентів напряму підготовки «Міжнародні відносини» освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» в університетах Канади, орієнтованого на досягнення результатів навчання і формування визначених компетенцій, що є основою для кращого розуміння можливостей оптимізації навчальних програм вітчизняної системи освіти.

Беручи до уваги необхідність ґрунтовнішого вивчення результатів навчання фахівців-міжнародників, завданнями цієї статті вважаємо: дослідити особливості формування результатів навчання студентів напряму підготовки «Міжнародні відносини» в університетах Канади; виокремити ключові фактори, які впливають на створення освітніх програм з орієнтацією на досягнення результатів навчання; вивчити основні компетенції, які формуються у студентів у процесі професійної підготовки.

Питанню вдосконалення вищої освіти й оптимізації навчального процесу у Канаді присвячуються офіційні зустрічі, конференції і семінари, на яких обговорюють впровадження новітніх стратегій. Учасники семінару з питань розвитку освіти у Канаді у м. Галіфакс (англ. – Halifax Workshop) у 2011 р., проведеного Асоціацією університетів і коледжів Канади, майже одноставно погодились, що навчальні заклади Канади повинні визначати результати навчання своїх навчальних програм і розробляти методи оцінювання досягнення цих результатів [1, с. 1].

Узагальнюючи велику кількість визначень, результати навчання тлумачать як знання, вміння і навички, які студенти здобувають у результаті виконання певного завдання, вивчення курсу навчальної дисципліни чи навчальної програми [7, с. 3].

Провінційні і територіальні ради з забезпечення якості освіти у Канаді вимагають від вищих навчальних закладів забезпечення якості навчального процесу відповідно до положень місії навчального закладу і вимог освітньо-кваліфікаційних рівнів. В основу системи забезпечення якості освіти кожної з провінцій Канади (англ. – Quality Assurance Framework) покладено положення про те, що кожна навчальна програма має чітко визначені результати навчання. Таким чином, результати навчання є невід'ємним елементом формування, впровадження і оцінювання навчальних програм професійної підготовки у вищих навчальних закладах Канади [8].

Незважаючи на моніторинг федеральних і провінційних органів контролю за якістю освіти, діяльність університетів у Канаді характеризуються автономністю, тому уряди провінцій не мають значного впливу на створення освітніх програм, вибір методів навчання, оцінювання роботи студентів. Як наслідок, описи результатів навчання до навчальних програм розробляють самі університети, що є свідченням відсутності єдиного стандарту у цій сфері. Загалом, результати навчання пов'язані з компетенціями, які мають сформувати майбутні фахівці у процесі професійної підготовки [8].

Узгоджену структуру навчальних програм в університетах Канади відповідно до взаємозалежності результатів навчання на різних рівнях реалізації професійної підготовки майбутніх фахівців можна зобразити графічно (див. рис. 1).

Основною метою детальної розробки результатів навчання є забезпечення якості навчального процесу. Окрім вище зазначеного, цей підхід є основою результативно орієнтованої педагогіки (англ. – *outcome-based pedagogy*), що є однією з прогресивних тенденцій розвитку сучасної вищої освіти у Канаді [3, с. 1].

Ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців досягається завдяки адекватному оцінюванню досягнення результатів навчання і цілей навчальних програм. Оцінювання результатів навчання студентів має такі перевагами: розуміння ефективності навчального процесу і способів його вдосконалення; забезпечення зворотного зв'язку у взаємодії між студентами і викладачами; усвідомлення студентами кінцевих результатів свого навчання, що, своєю чергою, стимулює вмотивований підхід до пізнання нового матеріалу, що є необхідним для застосування стратегій активного навчання [5].

Рис. 1. Структура навчальних програм в університетах Канади у відповідності до взаємозалежності результатів навчання на різних рівнях реалізації професійної підготовки

Спрямування програм професійної підготовки на досягнення студентами результатів навчання покладено в основу орієнтованого на студента навчання (англ. – student-centered learning), в якому студент, розуміючи цілі навчання, формує свої очікування і розділяє відповідальність з викладачем за досягнення бажаних цілей. Це підвищує автономність навчального процесу, самоконтроль студентів за навчальним процесом, а також колегіальний підхід до планування через взаємодію викладачів і студентів [4, р.1].

Проаналізувавши нормативні документи університетів Канади, які пропонують освітні програми напряму підготовки «Міжнародні відносини» можемо стверджувати, що результати навчання повинні ґрунтуватись на ключових і найважливіших елементах певного курсу вивчення чи навчальної програми. Це забезпечується завдяки детальному опису курсу вивчення кожної дисципліни, змісту і видів навчання, які застосовуватимуть у навчальному процесі, контексті, у якому студенти зможуть застосувати отримані знання, а також методи і форми контролю за навчальною діяльністю [6; 9; 10; 11; 12; 13].

Формулювання результатів навчання для кожної навчальної програми здійснюється відповідно до знань, умінь і навичок, які студенти повинні здобути і сформувані у результаті вивчення дисципліни; завдань, які студенти повинні виконувати для досягнення академічних результатів; сфери практичного застосування отриманих і сформованих знань, умінь і навичок [2, с. 10].

У ході дослідження було визначено, що оптимально сформульовані результати навчання повинні бути конкретними, гнучкими і відповідати потребам студентів, реалістичними, інтегрованими у майбутню професійну діяльність, мати зв'язок з системою оцінювання, відповідати конкретним часовим обмеженням їхнього досягнення.

Оцінювання здобутих результатів навчання є компонентом системи моніторингу прогресу у навчанні, що є, водночас, складним процесом, який реалізується за допомогою використання різноманітних методів і форм контролю. Контрольні заходи й екзамени повинні відповідати завданням, які були визначені навчальною програмою [7, с. 5].

В описах навчальних програм освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» з міжнародних відносин університетів Канади зазначається, що випускники повинні демонструвати знання, вміння і навички, які відповідають їхньому освітньо-кваліфікаційному рівню (глибина і обсяг академічних знань; знання методології; застосування освоєних знань; комунікативні навички, що проявляються завдяки вмінню і навичкам спілкуватись і передавати інформацію усно і письмово, а також застосовувати аналіз і синтез для опрацювання отриманих аргументів і фактів; розуміння меж знань; автономність і професійна компетентність) [2, с.16].

Здійснивши огляд освітніх програм з міжнародних відносин освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» університетів Канади [6; 9; 10; 11; 12; 13], можна виокремити основні результати навчання за напрямом «міжнародні відносини». Студенти, які обрали для себе вивчення міжнародних відносин, повинні освоїти знання з гуманітарних, соціально-економічних, правових дисциплін, теорії міжнародних відносин, а також іноземних мов. Майбутні фахівці-міжнародники у процесі навчання мають освоїти базові знання про сучасну методологію наукових досліджень у галузі політології, міжнародних відносин та зовнішньої політики, норми внутрішнього і міжнародного права, особли-

вості дипломатичної служби, дипломатичної етики і протоколу, особливості роботи і місії міжнародних організацій, сформувати вміння аналізувати ситуації у сфері міжнародних відносин Канади, а також дізнатись про основні способи вирішення конфліктних ситуацій.

Студенти повинні знати основні теорії, інститути і питання сфери міжнародних відносин; розуміти місце міжнародних відносин в суспільно-гуманітарній системі; цілі та засоби учасників міжнародних відносин; природу конфліктів та основні напрямки співпраці у міжнародних відносинах; систему міжнародного порядку у світовій політиці; вміти описувати й ілюструвати особливості і процеси глобального порядку; розрізняти основні тенденції культурних і політичних систем; вміти інтегрувати теоретичний і практичний зміст вивченого у міждисциплінарне русло, опираючись на знання допоміжних дисциплін (політології, історії, релігієзнавства тощо); вміти аналізувати міжнародні відносини відповідно до факторів, які впливають на формування світового порядку (політичні, економічні, релігійні, громадські тощо); розуміти філософські і релігійні ідеї, які мали вплив на світовий порядок; демонструвати критичне розуміння ключових концептів міжнародних відносин, включаючи глобалізацію, суверенітет, розвиток тощо; ідентифікувати основні спірні питання сфери міжнародних відносин та розуміти їхні наслідки для міжнародної спільноти; виражати власне критичне ставлення щодо ситуацій міжнародної сфери; демонструвати знання з різних галузей міжнародних відносин, а саме міжнародний розвиток, міжнародне право, глобальні студії тощо; встановлювати зв'язок між теоретичними знаннями і професійною діяльністю через участь у програмах обміну і стажування; розуміти, узагальнювати і оцінювати комплексні процеси міжнародних відносин; демонструвати креативність і міждисциплінарний підхід до аналізу різних питань.

Щодо методології студенти-міжнародники повинні вміти відокремлювати припущення від загальних теорій міжнародних відносин; розуміти і використовувати домінуючі і критичні підходи у сфері міжнародних відносин у своїй професійній практиці.

Щодо застосування знань студент повинен вміти аргументовано усно і письмово виражати свою думку; вміти обирати дані і необхідні методики їхнього опрацювання; вміти користуватись різними джерелами інформації; вміти здійснювати самостійне наукове дослідження.

Комунікативні навички студента-міжнародника представлені вмінням публічно обґрунтовувати свою точку зору; достатнім рівнем емоційного інтелекту (англ. – *emotional intelligence*) для представлення аргументів на зібраннях різних рівнів; здатністю розуміти і використовувати сучасну іноземну мову на достатньому для професійного спілкування рівні.

Розуміння меж знань студента-міжнародника виявляється в усвідомленні комплексу глобального порядку, основних соціальних, політичних, релігійних, культурних питань та інших елементів функціонування і розвитку міжнародних відносин.

Професійна компетентність майбутнього фахівця-міжнародника представлена ініціативою і бажанням брати на себе громадську відповідальність; прагненням співпрацювати представниками різних громад; здатністю самостійно приймати рішення у професійній практиці; розумінням потреб суспільства і прагненням задовольняти їх.

Студенти-міжнародники також повинні демонструвати знання основних концепцій у галузях географії, історії і культури відповідного до регіону професійного зацікавлення; знання економічних, історичних, політичних і культурних факторів, що впливають на міжкультурні відносини між державами; готовність отримати позитивний досвід закордонного проживання для проходження практики [13].

У результаті дослідження було виявлено, що у системі освіти Канади через специфіку автономності провінційних систем освіти і вищих навчальних закладів результати навчання є сукупністю стратегій провінції, навчального закладу, вимог освітньо-кваліфікаційного рівня, навчальної програми і безпосередньої аудиторної взаємодії [3, с. 2].

В останні десятиліття увага до визначення результатів навчання значно посилилась через їхній позитивний вплив у сфері вищої освіти. Орієнтація на формування і розвиток інтегрованих, узагальнених знань, умінь і навичок, які підлягають міжнародному кредитному трансферу задовольняє сучасні потреби студентів і випускників вищих навчальних закладів Канади, а також створює основу для неперервної освіти [7, с. 3].

Результати проведеного дослідження підтверджують, що метою сучасної професійної підготовки є формування особистісного потенціалу майбутнього фахівця, його здатності до професійної діяльності в майбутніх життєвих предметних і соціальних ситуаціях. У ході дослідження було з'ясовано, що досягнення цієї мети здійснюється у процесі навчання студентів-міжнародників в університетах Канади завдяки таким факторам як орієнтація навчального процесу на сформульовані результати навчання; зв'язок результатів навчання з компетенціями фахівця у галузі міжнародних відносин; застосування зорієнтованого на студента навчального процесу [7, с. 4].

Перспективами подальших наукових розвідок у цьому напрямі вважаємо ґрунтовне дослідження підходів, покладених в основу професійної підготовки фахівців-міжнародників в університетах Канади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Association of Universities and Colleges of Canada (2011). The Revitalization of Undergraduate Education in Canada, p.23
2. Council of Ontario Universities (2011). Ensuring the Value of University Degrees in Ontario, p.24
3. *Kenny N., Desmarais S* (2012). A Guide to Developing and Assessing Learning Outcomes at the University of Guelph. p.15
4. *Nilson K.* (2011). Outcome-Based Education. Council of Ontario Universities Degree Level Expectations Project. McMaster University. p. 4
5. Office of Planning, Research and Student Services. A Guide to Developing Measurable Student Learning Outcomes Canada College. Retrieved 15.03.2016 from: <https://www.canadacollege.edu/inside/research/slos/documents/STUDENT%20SERVICES%20SLO%20GUIDE%20BOOK.pdf>
6. Simon Fraser University. International Studies Major. Retrieved 18.03.2016 from: <http://www.sfu.ca/students/calendar/2016/summer/programs/international-studies/major/bachelor-of-arts.html>
7. University of Toronto (2008). Developing Learning Outcomes: A Guide for University of Toronto Faculty Centre for Teaching Support and Innovation. Centre for Teaching Support and Innovation, p.25

8. Universities Canada. Provincial Quality Assurance Systems. Retrieved 16.03.2016 from: <http://www.univcan.ca/universities/quality-assurance/provincial-quality-assurance-systems/>

9. University Learning Outcomes. University of Northern British Columbia. Retrieved 13.03.2016 from: <http://www.unbc.ca/calendar/undergraduate/university-learning-outcomes>

10. University of Guelph. Learning Outcomes for the International Development Studies Undergraduate Degree. Retrieved 17.03.2016 from: <http://www.ids.uoguelph.ca/sites/default/files/ID%20learning%20outcomes%20for%20website.pdf>

11. University of Northern British Columbia. Global and International Studies. Retrieved 14.03.2016 from: <http://www.unbc.ca/international-studies/about>

12. University of Toronto. The International Relations Program. Retrieved 13.03.2016 from: <http://www.trinity.utoronto.ca/current/programs-courses/international-relations/messagedirector.html>

13. University of Western Ontario. International Relations Program Retrieved 14.03.2016 from: http://history.uwo.ca/international_relations/course_information/index.html

ЕКАТЕРИНА ИСТОМИНА

РЕЗУЛЬТАТЫ ОБУЧЕНИЯ СПЕЦИАЛИСТОВ-МЕЖДУНАРОДНИКОВ В УНИВЕРСИТЕТАХ КАНАДЫ

Представлены исследования результатов обучения по программам профессиональной подготовки будущих специалистов в сфере международных отношений образовательно-квалификационного уровня «Бакалавр» в университетах Канады. В ходе исследования было изучено и систематизировано факторы, которые влияют на определение результатов обучения программ профессиональной подготовки в контексте высшего образования Канады. Осуществлено теоретическое исследование результатов обучения и компетенций, на достижение и формирование которых ориентированы программы профессиональной подготовки специалистов-международников в Канаде.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, результаты обучения, компетентностный подход, образовательно-квалификационный уровень, результативно ориентированная педагогика, обучения ориентировано на студента

KATERYNA ISTOMINA

LEARNING OUTCOMES OF INTERNATIONAL RELATIONS SPECIALISTS IN THE UNIVERSITIES OF CANADA

The paper presents a research of the International Relations undergraduate instructional programs learning outcomes in the universities of Canada. The system of higher education in Canada prides itself on the quality of its learning environment. It has successfully established Canada among the leaders in outcomes-based pedagogy whilst its academic community continues to engage in a wide range of innovative initiatives in order to enhance students' learning environment and stipulate academic achievements. Outcomes-based education is a student-centered approach to education, which focuses on the intended learning outcomes resulting from instruction and which is used for the sole purpose of enhancing teaching and learning. This approach is implemented via an explicit statement of learning intent expressed as outcomes, which reflect educational aims, purposes and values; the strategy to enable the intended learning to be achieved and demonstrated and criteria for assessing learning which are aligned to the intended outcomes. Outcomes-based education is designed so that all the students are equipped with the knowledge, skills and qualities needed to be successful after they graduate from the educational institution.

Postsecondary institutions across Canada support the strategy of articulating and assessing learning outcomes to account for and ensure quality in their instructional

programs. The survey reviews the factors, which influence the development of learning outcomes for the instructional programs in the context of higher education in Canada. This procedure is intended to support institutions, programs, and instructors on the way to successful constructing of coherent, aligned and evidenced curricula in which learning activities and assessment strategies are explicitly connected to course-specific and degree-level learning outcomes as well as to institutional and provincially-defined graduate degree level expectations.

The article contains the theoretical study of the learning outcomes and competencies, which are to be achieved in the course of professional training in international relations in Canada. It has been discovered that the undergraduate instructional programs in International Relations assist students in gaining a broad overview of multidisciplinary studies complementing each other to develop a good sense of the ways in which different disciplines approach the development of the major sphere of interest. The basic learning outcomes for International Relations students are aimed at developing substantive theoretical knowledge; critical thinking, writing, and research skills; engagement in the sphere of study. The students with International Relations major in the universities of Canada are expected to develop critical thinking using the ideas and perspectives from multiple disciplines to address complex international relations challenges and opportunities; students have to develop skills to communicate the main concepts and data clearly orally and in written form to various audiences; students have to be able to reflect on one's individual position, place and values within the field of international relations. The undergraduates are supposed to demonstrate the ability to apply their knowledge of international relations theory by using the major analytic and theoretical frameworks in different fields of international affairs and political science.

The results of the given research provide the efficient data to outline the pillars of implementation of the outcomes-based pedagogy in the universities of Canada in terms of undergraduate professional training of the International Relations students. The positive example of the Canadian experience proves that outcomes-based approach to professional training cannot be overestimated in the context of the aspiration of efficient improvement of higher education of today.

Keywords: *professional training, learning outcomes, competency approach, educational degree, outcomes-based education, student-centered education.*

Одержано 22.03.2016, рекомендовано до друку 04.04.2016